

mevzu

sosyal bilimler dergisi | journal of social sciences

e-ISSN 2667-8772

mevzu, Eylül/September 2023, s. 10: 113-140

Marshall McLuhan'ın "Global Köy" Teorisinden XXI. Yüzyıl Rus Blogger Edebiyatına Bakış: Olga Savelyeva Portakallar. Bir Yetişkinin Dürüst Öyküsü

An Outlook on 21st Century Russian Blogger Literature through Marshall McLuhan's "Global Village" Theory: Olga Savelyeva, *Oranges. The True Story of Growing Up*

Gülhanım Bihter YETKİN

Arş. Gör. Dr., Ordu Üniversitesi

Fen Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

PhD Research Fellow, Ordu University, Faculty of Science and Literature

Department of Russian Language and Literature

gulhanimbihteryetkin@odu.edu.tr

Ordu / Turkey

ORCID: 0000-0002-2226-255X

DOI: 10.56720/mevzu.1312281

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 09 Haziran / June 2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 02 Ağustos/August 2023

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Eylül/September 2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Eylül / September

Atıf / Citation: Yetkin, Gülhanım Bihter . "Marshall McLuhan'ın "Global Köy" Teorisinden XXI. Yüzyıl Rus Blogger Edebiyatına Bakış: *Olga Savelyeva Portakallar. Bir Yetişkinin Dürüst Öyküsü*". *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (Eylül 2023): 113-140.
<https://doi.org/10.56720/mevzu.1312281>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | mailto: mevzusbd@gmail.com

Copyright © CC BY-NC 4.0

Öz

XX. yüzyılın önde gelen iletişim kuramcılarında biri olan Marshall McLuhan, 1964 yılında kaleme aldığı *Medyayı Anlamak* adlı eserinde teknolojilerin insanın fiziksel ve zihinsel kapasitelerinin uzantıları olduğu görüşünü savunur. Bu bağlamda bireylerin bilişim teknolojilerinin yardımıyla giderek daha fazla birbirine bağlanacağını ve böylece dünyanın metaforik bir "köye" dönüşeceğini ileri sürer. İletişim alanında "global köy" adıyla ortaya attığı bu teorisinde McLuhan'ın özellikle internet teknolojisine işaret eden açıklamaları, XX. yüzyılın son döneminde tam anlamıyla karşılığını bulur ve henüz oluşumlanan elektronik çağda insanlar aynı köyde yaşıyor muydu birbiriyle iletişime geçebilir hale gelir. Komünikasyon platformunda gerçekleşen söz konusu değişim, özellikle edebiyata çeşitli araçlar yardımıyla yeni bir boyut kazandırır. Nitekim bu çalışmada, kitle iletişimin önemli bir parçası olan internetin günümüz Rus toplumunda en yaygın kullanım şekli olan blogların niteliklerine değinilecek olup, söz konusu sosyal ağların sahipleri olan bloggerlardan Olga Savelyeva'nın edebî kimliği ön plana çıkarılarak *Portakallar. Bir Yetişkinin Dürüst Öyküsü* adlı eseri McLuhan'ın global köy teorisi bağlamında betimleme yönteminden faydalanılarak çözümlenecektir. Böylelikle globalleşen dünyanın bir getirisi olan yeni teknolojik düzenin sanatsal alandaki karşılığı, Olga Savelyeva'nın eserinden yapılan ilgi çekici alıntılarla gün yüzüne çıkarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: McLuhan, Global Köy, İletişim, Blog, Olga Savelyeva.

Abstract

In his book *Understanding Media*, written in 1964, Marshall McLuhan, one of the leading communication theorists in the 20th century, believes that technological innovations are the extensions of human physical and mental capacity. He argued that people would be gradually connected to each other thanks to electrical devices, and thus metaphorically, the world would become a global "village." In his "global village" theory, McLuhan's assumptions regarding the onset of the electronic age, especially implying the internet technology, came true at the end of the 20th century when people could communicate with each other as if they were living in the same village. Such a

shift in communication adds a new dimension to literature, especially with the various tools it offers. In this sense, this study addressed blogs, the most common forms of internet use, and essential parts of mass communication in Russia today. Specifically, by emphasizing the literary identity of the Russian blogger Olga Savelyeva, it analyzed her book called *Oranges. The True Story of Growing Up* according to McLuhan's global village theory using the descriptive method. Thus, the artistic equivalent of this new technological age, a consequence of the globalizing world, would be enlightened by interesting quotations from Olga Savelyeva's work.

Key Words: McLuhan, Global Village, Communication, Blog, Olga Savelyeva.

1. Giriş

İletişim Kuramcısı Marshall McLuhan ve “Global Köy” Teorisi

XX. yüzyılın başlangıç döneminde devrim niteliğinde çeşitli teknolojik araçların icadı, iletişimin, dolayısıyla da dünyanın geleceği hakkında çok sayıda tahmin ve kehanetin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Bunlar içerisinde Herbert Marshall McLuhan'ın (1911-1980) teorisi önemli bir yere sahiptir (Georgiadou, 2002, s. 91). Kanadalı iletişim kuramcısı Marshall McLuhan, “XX. yüzyılın en büyük medya teorisyeni,” “bilgi çağı gurusu”, “elektronik çağın kâhini”, “medya ekolojisti” ve “siber uzayın babası” gibi isimlerle anılır. Araştırmacının bu şekilde adlandırılmasının ana nedeni, 1960'lı yıllarda kaleme aldığı çalışmalarında internetin haberciliğini yapması olarak gösterilir. McLuhan, XX. yüzyılın en güçlü düşünürlerinden biri kabul edilir. Özgün bakış açısıyla dünyadaki gelişmeler konusunda öngöründe bulunabilmesi ve saptamalarının doğru çıkması nedeniyle İngiliz yazar, yönetmen ve sunucu Jonathan Miller, Freud'un cinsellik konusundaki keşiflerini McLuhan'ın görsel uzay için gerçekleştirdiğini söyler. Buna ek olarak medyanın insanlar arasındaki ilişkilere ne derece güçlü bir şekilde nüfuz ettiğini McLuhan'ın açığa çıkardığını savunur. Gazeteci yazar Tom Wolfe ise McLuhan'ın Newton, Darwin, Freud, Einstein ve Pavlov gibi önemli bilim insanlarının zamanlarından sonra en ilgi çekici filozof olduğunu dile getirir. Başarılı iletişim kuramcısının teorileri, özellikle XX. yüzyılın ikinci yarısında internet teknolojisinin belirmesiyle belirgin bir şekilde ön plana çıkar. Son dönemlerde ise teknoloji-

nin insan ve toplum üzerindeki etkileri konusundaki incelemelerde, bilim insanının çalışmalarına yoğunlukla başvurulur (Atalay, 2018, s. 28-29).

Bir kültür tarihçisi olan McLuhan, kültürel değişimin ana etkenlerinin iletişim teknolojileri olduğunu öne sürer. Bu düşünceden hareketle, iletişim teknolojileri sıcak ve soğuk şeklinde ikiye ayırır. Ona göre bireyin tek duyusuna hitap eden araçlara sıcak iletişim araçları denir. Yüksek çözünürlüğe sahip bu araçlarda bireyin katılım payı oldukça azdır. Çünkü sıcak ortamda bireyin tek duyusu yüksek oranda genişler ve sıcak araç, dinleyiciler tarafından doldurulabilecek alan bırakmaz. Radyo, sinema, fotoğraf, karikatür sıcak iletişim araçları arasında sayılır (Erken, 2017, s. 45-46). Bireye çok az şey veren ve izleyici tarafından ise bir o kadar çok şey eklenebilenlere ise soğuk iletişim araçları denir. Televizyon ve telefon en güçlü soğuk araçlardır. Bu araçlarda izleyicinin katılımı son derece yüksektir. Televizyonun soğuk araç kabul edilmesinin ana sebebi, iletinin tamamlanabilmesi için izleyicinin aktif bir şekilde bu süreçte yer alabilmesidir. McLuhan'ın burada "katılmak" olarak nitelendirdiği mantık çerçevesinde, aklen bir etkileşim değil, fiziksel anlamda duysal ve bilinçsiz bir katılmadır. Diğer insanlarla ya da çevreyle olan bir iletişim söz konusu değildir (Erdoğan ve Alemdar, 2010, s. 153).

Marshall McLuhan'ın en önemli eserleri arasında *Medya Mesajdır* (*The Medium Is the Massage*, 1967), *Gutenberg Galaksisi* (*The Gutenberg Galaxy*, 1962) ve *Medyayı Anlamak* (*Understanding Media*, 1964) yer alır. Söz konusu çalışmaları içerisinde *Medyayı Anlamak* çalışması önemli bir yere sahiptir. Düşünce yaşamı boyunca McLuhan, en yoğun eleştiriyi bu eseri nedeniyle alır. Bahsi geçen çalışmada dile getirdiği düşünceleri uyarınca akademik camianın bir hayli sert tepkisine maruz kalır. Hakkında kaleme alınan yazılarda anlamsız ve tutarsız fikirler ileri sürdüğü savunulan McLuhan'ın yapıtları bilimsellikten uzak bulunur (Ocaklı, 2017). Ancak McLuhan, bu eserinde iletişim alanında önemli bir teoriyi ortaya atarak yıllar sonra da olsa bilim insanlarının dikkatini çekmeyi başarır: global köy. McLuhan'a göre teknolojiler, insanın fiziksel ve zihinsel kapasitelerinin uzantılarıdır; tekerlek ayağın, kitap gözün ve elektrik devresi merkezi sinir sisteminin bir uzantısıdır. İnsanlar, uzay ve zamanın etkilerini neredeyse ortadan kaldıran elektrik (veya elektronik) teknolojileriyle giderek daha fazla birbirine bağlanmakta ve böylece dünya birbirine endeksli, metaforik bir "köy" haline gelmektedir (Gibson ve Murray, 2012,

s. 312-313). McLuhan, bu görüşünü güçlendirmek için çalışmalarında insanlık geçmişini dört ayrı döneme ayırır: Kabile Çağı, Edebiyat Çağı, Basım Çağı ve içinde bulunulan Elektronik Çağ. Bilim insanına göre yazılı kültür, insanların daha da bireyselleşmesine, birbirlerinden uzaklaşmalarına ve bilinçlerini yitirmelerine yol açmıştır. Telgrafın icadıyla bireyler büyük bir dönüşüm geçirecek ve “elektronik çağa” adım atacaktlardır. Bu çağla birlikte insanoglu yeniden bilinçlenecektir. Basım çağındaki bireysellik yerini global bir köye bırakacaktır. Söz konusu yeni süreçte insanlar, tıpkı kabile dönemindeki gibi iletişime katılım göstererek döneme geniş çapta katkı sağlayacaklardır (Çelik Varol ve Varol, 2019, s. 139, 143, 144).

B. R. Powers (1988, s. 12), McLuhan ile ortaklaşa kaleme aldığı *Global Köy. 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler (İletişim ve Toplum) (The Global Village: Transformations in World Life and Media in the 21st Century (Communication and Society))* adlı esere yazdığı önsözde global köyü şöyle tanımlar: “Global köy, bir ansiklopedi, bir XIX. yüzyıl kitabı değildir; nihai yanıtı asla içermeyen; ekonominin tamamının, bireysel olarak yürütölen hotkültür hizmetlere doğru yönelmiş gibi göründüğü, seçeneysel bir geleceğı belirlemek amacıyla, geçmişi, şimdiki zamana taşıyan bir kitaptır.” Zira McLuhan’ın global köy kehaneti, bugün bakıldığında tam anlamıyla gerçekleşmiştir. Bilhassa medya alanında incelemeler yürüten araştırmacıların Marshall McLuhan’ın söz konusu teorisine başvurmadan çalışmalarını yürütememesi, bilim insanının “dijital çağın kâhini” olarak adlandırılmasının boşuna olmadığını gözler önüne serer (Atalay, 2018, s. 33). McLuhan’ın bu teorisi, yeni iletişim araçlarının bireylerin yaşamlarına uygulanmasının sadece birbirleriyle iletişim kurma biçimlerinde değışikliklere yol açmayacağını, aynı zamanda tüm insan ilişkilerinde köklü dönüşümler oluşturacağını savunması açısından son derece dikkat çekicidir. Teorisinin ana noktalarından biri, elektromanyetik keşiflerin, tüm insanlık meselelerinde eşzamanlı “alanı” yeniden yarattığı ve böylece insanlık ailesinin artık küresel bir köy koşulları altında var olduğudur (Georgiadou, 2002, s. 91). Bilim insanına göre dünya yeni dönemde son derece küçölmüş ve birbirine bağlanmıştır. Yeryüzünün tamamı görüntülerle ve mesajlarla donatılmıştır (Yaylagöl, 2006, s. 61-62). Tüm bunlar dünyanın her köşesinden insanı bir araya getiren, bütünleştiren ve iletişim kurmalarında başat rol oynayan önemli araçlar olarak hareket ederler. Ancak diğeri yandan McLuhan (1964, s. 106-

107), bu teknolojilerin zaman ve mekân kısıtlamalarını yok ettiğini ve dünyanın bunun sonucunda global anlamda köyleştiğini savunur. Araştırmacının dünyayı köye benzetmesinin temel nedeni ise köylerin küçük mekânlar olması ve burada insanların eşit seviyede, homojen ve yaşananlardan ilk elden haberlerinin olabilmesidir. Marshall McLuhan'ın 1960'lı yıllarında öne sürdüğü bu kehaneti, XX. yüzyılın son dönemine doğru beliren kitle iletişim araçlarının bir yandan haberciliğini yaparken diğer yandan da zeminini oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmamızın ilerleyen döneminde kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışından, niteliklerinden ve işlevlerinden bahsedilecek, böylelikle günümüz dünyasında gün geçtikçe daha fazla yaygınlık kazanan bloglara ve bu internet ağlarının sahipleri olan bloggerların sanatlarına teorik bir zemin oluşturulmaya çalışılacaktır.

2. McLuhan'ın Gerçekleşen Kehaneti: Kitle İletişim Araçları

Çağdaş toplumda bilgi, gerek geleneksel gerekse modernleşen dünyada önemli bir yere sahip olur ve bu nedenle data hacmindeki büyümenin dinamikleri gün geçtikçe çok daha belirgin hale gelir. Gelişmekte olan toplumda bilgi, en güçlü şekilde kitle iletişim araçlarının kullanımı ile yaygınlık kazanır. Özellikle XXI. yüzyılda medyanın artan imkânları yardımıyla bilgi tüketicie yüksek bir hızla ulaşır, üst üste çoğaltılır ve aktif şekilde kitlelerin bilincine kanalize edilir. Bilginin hâkimiyetini baskın bir şekilde gösterdiği bu yeni çağda, kitle iletişim araçlarının toplumsal değerleri, yönelimleri ve görüşleri şekillendirmedeki rolü önemli ölçüde artar. Tıpkı McLuhan'ın 1960'lı yıllarda öngördüğü gibi kitle iletişiminin bir diğer ifadesi olan medya, insanların hayatlarına çok daha derinden nüfuz etmeye ve kitle bilinci üzerinde dinamik ve amaçlı bir etkiye sahip olmaya başlar. Bu da yığınları oluşturan bireylerin medyanın aşıladığı "bilgi hayaletleri" dünyasında yaşamaya başlamalarına neden olur. Gelinen aşamada medya, bilginin basit aranması, işlenmesi ve iletmesi niteliğinden, kişinin içsel, ruhsal dünyasını kontrol eden ve dönüştüren bir araca dönüşür. Özellikle modern medya, insanın ufkunu genişletmek, ona yargılarında egemenlik ve bağımsızlık vermek yerine kitlelerin bilincini giderek daha fazla manipüle etmeye başlar (Konyuhova, 2005, s. 71).

Rusya Federasyonu'nun 27 Aralık 1991 tarihli ve 2124-I sayılı "Kitle İletişim Araçları Üzerine" adlı 2. Kanununa göre kitle iletişim araçları, süreli basılı

yayın (gazete, dergi, almanak, bülten, kalıcı adı, güncel numarası olan ve yılda en az bir kez yayımlanan diğer yayınlar), radyo, televizyon, video programı gibi araçların tamamı olarak kabul edilir. Genel anlamda kitle iletişim araçları iki gruba ayrılır. Bunlardan ilki, gazete ve dergi gibi yazılı basın ile televizyon, radyo, internet gibi elektronik bilgi kaynaklarıdır. Kitle iletişim araçları yardımıyla devletler, bir yandan sahip oldukları politikanın propagandasını yaparken diğer yandan da kolaylıkla kamuoyu oluşturabilirler (Popova, 2012). İnsanların en taze ve güncel haberleri hızlı bir şekilde öğrendikleri ve hemen o anda söz konusu olaylar konusunda birbirlerini haberdar edebildikleri araçlar olan internet, televizyon, radyo ve modern iletişim araçları olmadan çağdaş dönem bireyinin yaşamını hayal etmek neredeyse imkânsızdır. Öyle ki Alman sosyolog Niklas Luhmann'a göre, günümüzde gerçeklik tam anlamıyla medya tarafından inşa edilmekte ve dünya hakkında bilinen hemen hemen her şeye kitle iletişim araçları vasıtasıyla erişilebilmektedir (Fatkullina ve Habirov, 2015).

Medya, toplumun her alanıyla ilişkili olmasından dolayı birey üzerinde oldukça büyük bir etkiye sahiptir. Ancak her insanın kendi yaşam algısı temelinde bir bakış açısına sahip olması nedeniyle kitle iletişim araçları bilgilerinin bir kişi tarafından doğru veya yanlış algılanıp algılanmadığına karar vermek pek mümkün değildir. Medya, kendi içerisinde çeşitli özellikleri barındırır: kitlesellik, yılda birden az olmaması gereken periyodiklik, bilgi kaynağının tek ancak dinleyici sayısının çok olması. Kitle iletişim araçlarının görevleri arasında ise temel anlamda şunlar yer alır: bilgiyi yayma, seferber edebilme gücü, işlevsel propaganda, yenilikçi yöne sahip olma. Bu doğrultuda medya farklı türlere ayrılır: yazılı basın, radyo, televizyon, internet. Bunlar içerisinde internet, hacimsel açıdan büyük miktarda bilgi içermesi nedeniyle tüm kitle iletişim araçları arasında belirgin bir şekilde ayırt edilir. İnternetin ortaya çıkmasında Rusya ile ABD arasındaki ilişkiler önemli bir yere sahiptir. 1957 yılında Sovyetler Birliği ilk yapay dünya uydusunu fırlatır. ABD Savunma Bakanlığı bu gelişmeye son derece sert bir tepki gösterir. Hükûmet, savaş çıkması durumunda bilgileri hızlı bir şekilde aktarmak için güvenilir bir ağa ihtiyaç duyacaklarını anlar. Bu düşünceden hareketle modern dünyanın ayrılmaz bir parçası olan internet oluşumlanır (Lunegova, 2017, s. 137-138).

İnternet, içerisinde metin, ses ve görüntü gibi birden fazla işlevi barındırması sebebiyle devasa bir platformdur. Bir başka açıdan ise internet, günümüzde güçlü bir eğitim ve bilgi sistemidir (Grin, 2013, s. 59). İnternet, modern dönem insanının evindeki en büyük kütüphanedir. Birey, evinden dışarı adım atmadan yeryüzünün her noktasına internet yardımıyla kolaylıkla ulaşabilmektedir. İnternette insan yaşamının her alanı konusunda bilgi edinilebilir. İnternet, birbirinden uzakta olan, görüşme fırsatı olamayan, fiziksel engeli nedeniyle evinden çıkamayan insanları birbirine yakınlaştırması açısından eşsiz bir imkândır. İnternette iletişim ve etkileşim, sohbetler, görüntülü aramalar, e-postalar, sesli mesajlar yoluyla gerçekleştirilir (Gerasimova, 2016, s. 649-650). Genel anlamda toparlanacak olursa modern dünyada internet, dört temel işlevi yerine getirmektedir. Bunlardan ilki, bilginin temel ve kapsam alanı geniş kaynağı olması nedeniyle bünyesinde tüm kitle iletişim araçlarını barındırmasıdır. İkincisi, çeşitli multimedya ürünlerini içeren çevrimiçi ansiklopedilerin, sözlüklerin, kitaplıkların, referans sitelerinin ve torrent trackerlerinin dünya çapındaki bir veri tabanı olmasıdır. Üçüncüsü, bünyesinde bilimsel, eğitimsel veya eğlence niteliğinde çok sayıda bilgi hizmetine ve farklı ölçeklerdeki ücretsiz bilgilere yer vermesidir. Son olarak ise daha önce tanışmamış ve (veya) coğrafi açıdan birbirlerinden uzak olan insanların iletişim kurmalarını sağlayan evrensel bir telekomünikasyon ortamı yaratmasıdır (Çevtayeve, 2014, s. 2). Günümüze gelindiğinde, internetin bilgi edinme ile ilgili ana işlevi lider olmaktan çıkarken, bu rolü iletişimsel fonksiyonunun üstlendiği görülmektedir. İnternet, ulusal sınırları aşarak ve dünyanın bilgi kaynaklarını tek bir sistemde birleştirerek yalnızca kitlesel değil, aynı zamanda küresel bir iletişim aracına dönüşür. Bunun neticesinde özellikle son yıllarda sanal iletişim, gerçek iletişimin yerini alır, kapsamlı bir bilgi etkileşimi alanı oluşturur ve yeni ilişki türlerini doğurur (Biryukova, 2014, s. 78-79). Bunlardan başlıcası bloglardır.

3. Yeni Dünyanın Yeni Dili: Bloglar

Modern dönemde internet, bilgi depolamanın, almanın ve yaymanın evrensel bir yoludur. İnternetin ana merkezi olan çevrimiçi alan, geleneksel kitle iletişim araçlarından ayırt edilmesi çok zor olan önemli bir medya biçiminin ortaya çıkmasına zemin hazırlar: bloglar. "Blog" terimi, 1997 yılında Amerikalı yazar Jorn Barger tarafından ortaya atılan İngilizce "Weblog" (web dergisi)

kelimesinden gelmektedir. Ancak *Washington Profile* gazetesine göre ilk blogun, İngiliz mühendis ve bilişim profesörü Tim Berners-Lee'nin 1992'den beri düzenli olarak haberler ve kısa notlar yayımladığı web sayfasının olduğu kabul edilmektedir. Bir başka rivayete göre ise blogun yaratıcısı, 1994 yılında düşüncelerini, projelerini ve fikirlerini oluşturduğu blogunda yayın yapan Amerika-lı bağımsız gazeteci Justin Hall'dur. Blogların her geçen gün daha hızlı bir şekilde insanlar arasında kullanılması, 1999 yılında ilk ücretsiz Blogger servisi ve öncü blog arenası olan *Livejournal.com* platformunun hayata geçirilmesine zemin hazırlar. Önceleri bloglarda kitle iletişim araçlarından materyaller yayımlanırken, zamanla medya farklı bloglara ilgi göstermeye başlar. Bu dönüşümün altında çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bloglar yalnızca toplumu bilgilendirmekle kalmaz, aynı zamanda onlara yorum yapma imkânı tanıyarak izleyiciyle ilişkileri derinleştirir (Petrosyan, 2014, s. 135). MASMI Rusya çevrimiçi anketine (Ocak 2010) göre bloglar, yanıt verenlerin %18,5'i için siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar konusunda bir bilgi ve haber kaynağıdır. Blog içerisinde yazarın kişisel görüşlerini ve ele alınan sorunlara yönelik bakış açısını açıkça görmek mümkündür. Bir yandan bilgiyi hızlı bir şekilde yayması diğer yandan da belirli bir izleyici kitlesine sahip olmasından dolayı bloglar, kitle iletişim araçları içerisinde önemli bir yere sahiptir (Muha ve Kihtan, 2014).

Bloglar herkese açıktır ve yazarla tartışmaya girebilecek taraflı okuyucuları gerektirir. Yazarın kurgusuna göre bloglar içerik açısından - tematik veya genel - kişisel, grup ya da halka açık olabilir (Şulunova ve Bogdanova, 2019, s. 125-126). Bu anlamda blog, kısa notların ve öznel yorumların yer aldığı çevrimiçi bir dergidir. Blogta içerik sürekli güncellenip genişletilir. Bloglar benzer görünümlere sahiptir. Blogta kullanıcının kendisi hakkında veri girebileceği bir profili vardır, burada gönderilerini görüntüleyebileceği bir arkadaş listesi oluşturabilir, aynı zamanda diğer kullanıcıların kişi listesine erişebilir ve onlarla iletişim kurabilir (Nebikov ve Yefimov, 2012, s. 119-120). Bloglarda yer alan notlar, fotoğraflı ya da multimedyalı küçük metinlerden oluşur. Blog yazan kişilere "blog yazarı" ya da "blogger" denir. Web'deki tüm blogların toplamına ise "blog alanı" veya "blogosfer" denir. Blogun ana özelliği, internete erişebilen herkesin burada metin oluşturup yayımlayabilmesidir. Üstelik bunun için herhangi bir özel eğitime sahip olmaya da gerek yoktur. Birçok

blogun kendi okuyucu kitlesi vardır. Daha öznel bir tanıma indirgenğinde "blog", herkesin kendisini bir gazeteci konumunda kanıtlayabildiği ve ilgi duyduğu bir konuda tartışmaya girebildiği, sosyal ağda kişisel bir sayfa görevi gören internet sitesine verilen addır (Muha ve Kihtan, 2014). Araştırmacı O. İ. Dagbayeva'ya göre blog, iletişimsel ve bilgisel işlevlere sahiptir. Okur, site de gezinme, yazarla ve kendi aralarında iletişim kurma fırsatına sahip olur. Multimedya ve etiket gibi çeşitli araçlar yardımıyla kullanıcı, bilgiyi daha kolay ve hızlı bir şekilde algılar ve sıralar (Akt: Balakay, 2019, s. 294).

Blog yazarlarının medya ortamının ön saflarında yer alması, hem Rus toplumunda hem de genel anlamda modern dönemde bir dizi büyük ölçekli toplumsal dönüşümle aynı zamana denk gelir. İlk olarak küreselleşme, ulusal-küresel ikilemi içinde değer yargılarının oluşumunu şiddetlendirir. Belirli bir modele göre toplumun gelişme yolunu seçme sorunu, blog yazarlarının yaratıcılığının kilit konularından biri olur. İkincisi, evrenselci ideolojilerin çöküşü, karşıt inançların kombinasyonlarının olası olduğu eklektik dünya görüşlerinin ortaya çıkmasına yol açar. Bunun neticesinde blog yazarı, metinlerinde hem belirli bir olaya karşı son derece hoşgörülü bir tutum hem de bazı sosyal süreçlere karşı aşırı hoşgörüsüzlük gösterebilir. Üçüncüsü, sanal alanın ağ oluşturma, Web 2.0 teknolojileri ve içerik üretme ile dağıtma maliyetlerindeki çoklu düşüş, çeşitli sosyal katmanların marjinal temsilcilerinin izleyicinin dikkatini çekmek için rekabet etmesini mümkün kılar. Dördüncüsü, izleyici kesiminin geleneksel kitle iletişim araçlarına duyduğu güven krizi, blog yazarlarının profesyonel içeriği sosyal ağ alanından başarılı bir şekilde çıkarmalarına olanak tanır (Drujinin, 2018, s. 47).

Ortaya çıktıkları zamandan itibaren bloglar, anayurt ve yurt dışı olmak üzere sayısız bilim insanının odak noktasına çekilir, büyük modern dilbilim araştırmalarının konu alanına dâhil edilir. Çoğu bilimsel çalışmada bloglar, özelleştirilen web servislerinin çok işlevli teknolojileri kullanılarak uygulanan yazılı iletişimin değiştirilmiş bir versiyonu olarak kabul edilir. Web'in en popüler hiper türlerinden biri olan blog, hem sosyal ağda hem de geleneksel edebiyatta var olan tüm türleri ve stilleri bir araya getirir (Frolova ve Uvarova, 2021, s. 64-65, 69). Böylelikle bloglar kendi içerisinde çeşitli türlere ayrılır. Bunlar içerisinde özellikle son yıllarda kitap bloğu, ayırt edici bir gelişim gösterir. Bunun sebebi dayanağını birkaç faktörden alır. Okuyucunun ilgisini

desteklemek için kitapları popülerleştirme ihtiyacı sonucunda yeni teknolojilerin geliştirilmesi, dijital kültürün günlük yaşama girmesi bunlardan bazılarıdır. Bununla birlikte, elektronik kitaplar artık daha fazla yaygınlık kazanır, akıllı telefonlar ve bilgisayarlar için okuma uygulamaları geliştirilir, sesli kitap mağazaları ortaya çıkar, bazı eserler internette kamuya açık sayfalarda bulunur hale gelir. Bunun sonucunda ise özellikle XXI. yüzyılda edebiyat dergileri popülerliğini yitirir, kitaplar hakkındaki gerekli tüm bilgileri insanlar edebiyat eleştirmenlerinin, yayıncıların, editörlerin, medya kişiliklerinin ve sıradan okuyucuların bloglarında bulmaya başlar. Bu durum, kitap bloglarında da çeşitlenmeye yol açar. Bunlardan ilki, yayıncıların bloglarıdır. Günümüzde, tüm büyük kitap yayıncılarının çeşitli sosyal ağlarda blogları bulunmaktadır. Böyle bir bloğu sürdürmenin amacı, yeni kitapların, yazarların, güncellenmiş baskıların reklamını yapmaktır. Ancak reklam içerikleri arasında yayıncıların bloglarında özgün bilgiler de yayımlanır. Bunlar, kitabın yazarıyla yapılan röportajlar, edebiyat eleştirmenlerinin görüşleri, sanatsal toplantıların incelemeleri olabilir. İkinci olarak profesyonel bloglar dikkat çekmektedir. Edebiyat eleştirmenleri, eğitmenler, bilim insanları, yazarlar, edebiyatın profesyonel anlamda ele alınışına, ilginç gerçeklere dayalı bloglar yürütürler. Kimi zaman bu tür bloglarda edebiyat dünyasındaki ünlü kişilerle röportajlar, yeni ürünlerin uzman değerlendirmeleriyle canlı yayınlar, tematik videolar veya ses kayıtları ve metin postları yer alır. Üçüncü sayılabilecek türler içerisinde profesyonel olmayan bloglar bulunmaktadır. Bu türden bloglar, en yaygın olanlarıdır. Profesyonel olmayan blog yazarları, okudukları kitapla ilgili kişisel görüşlerini ifade ederler, metinleri, konu fotoğrafları ya da video kayıtları ile pekiştirirler. Bu tür blog yazarlarının yüksek bir filolojik eğitime sahip olma zorunluluğu yoktur ancak edebiyatı eleştirel bir şekilde değerlendirebilen, iyi okunan kişilerdir. Dördüncü sırada kütüphane blogları ön plana çıkmaktadır. Kütüphane bloglarının bütününe “kütüphane blogosferi” denir. Günümüzde bazı uzmanlar, kütüphaneye dikkat çekmek için kişisel bloglar, projeler oluşturmaya başlarlar. Kitapları kütüphane blogları aracılığıyla popüler hale getirmek için yorum ve tartışmalar yoluyla geri bildirim almak amaçlanır. Bu tür blogların takipçileri de yoğunlukla kütüphane okuyucuları olur. Söz konusu blogların görevi, sanatsal edebiyat gecelerini halka duyurmak, okur ile kütüphane arasındaki etkileşimi güçlendirmek, diğer kütüphaneler ile iletişim kurmaktır (Vorobyova, 2022, s. 143-144).

Blogların metinlere dayalı olması ve takipçilerin bu metinler üzerinden yorumlarda bulunabilmesi, internet ile edebiyat arasındaki ilişki üzerine araştırmaların yoğunlaşmasını sağlar. Söz konusu ikili arasındaki etkileşim konusu, modern edebiyat incelemelerinde kilit noktalardan biridir, çünkü araştırma konusunun kendisi son derece hızlı bir şekilde gelişmektedir. Bloglar, özel sitelerde ve çevrimiçi kütüphanelerde kâğıt metinlerin elektronik analogları şeklinde bugün çeşitli formlarda varlık gösterebilmektedir. Bu noktada yazarın bloğu, tetkik açısından önemli bir malzeme teşkil etmektedir. Çünkü blog içerisinde hem ülke edebiyatının hem de kültürünün bütününde yaşanan değişiklikler yansımaları bulur. Aynı zamanda günümüzde yazarların blogları bir yandan gelecekteki çalışmalarının kaynağı, diğer yandan yeni metinler için etkileşimli bir platform, bir çalışma aracı ve deneysel bir yaratıcı alan olarak hareket etmektedir (Abaşeva ve Maksimova, 2017, s. 104).

Edebiyat ile internetin günümüz toplumunda ortak paydada buluşması, yeni bir yazın anlayışı olan "blook" kavramının doğmasını sağlar. Blook (İngilizce "book" (kitap) ve "blog"), bir kitabın, çevrimiçi bir kitabın ya da blog notlarına dayalı bir kitabın imitasyonu anlamına gelip, "kitaba benzeyen" (İngilizce "look like a book") ifadesinden türetilir. Terim, ilk kez 1990 yılında kütüphaneci Mindell Dubansky tarafından kullanılır. Önceleri kavram, kitap derlemesi tanımıyla ele alınır. Modern yorumunda ise blook, art arda postlar halinde yayımlanan çevrimiçi günlüklerin sayfalarında bölümler şeklinde görünen edebî eserlerdir. Gelişmekte olan bir edebî tür olan blook, yalnızca okuyucu arasında değil, aynı zamanda yayıncılar arasında da çok popüler hale gelir. Bu nedenle, 2005 yılı Ekim ayında İngilizce konuşan yazarlar için *Blooker* (tanınmış edebî *Booker Ödülü*'ne benzeyen) adlı bir ödül oluşturma fikri, yazarların herhangi bir yayınevi olmadan eserlerini yayımlayabileceği *Lulu* web sitesinin kurucusu Bob Young tarafından önerilir. Bu doğrultuda, çeşitli kategorilerde en iyi blooklara verilen ilk uluslararası edebiyat ödülü olan *Blooker Ödülü* belirir (Lina, 2017, s. 370-373). Ödül, birkaç kategoride verilir: en iyi kurgu, belgesel ve mizahî kitap-bloğu. Bu ödülü ilk alan kişi ise bloğunda yemek pişirme deneyimlerini ve hayatından hikâyelerini paylaşan Amerikalı Julia Powell'dır (Fyodorov, 2020, s. 42).

Günümüzde blogların imkânlarından birçok yazar aktif bir şekilde faydalanmaktadır: T. Tolstaya *Öte Dünyalar* (*Легкие миры*), N. Gorlanova *Jivago*

*Dergisinin Uzun Öyküleri (Повесть Журнала Живаго) ve Sanatlı Roman (Роман с искусством), D. Bavliskiy Su Müzesi. Twitter Dönemi Venedik Günlüğü (Музей воды. Венецианский дневник эпохи твиттера), Ye. Popov Arbeit. Geniş Kanvas (Арбайт. Широкое полотно) eserleri bunlardan bazılarıdır. Bazı kitaplar, bütünüyle blook edebiyatı üzerine inşa edilir. Bunlar içerisinde A. İlyanen'in *En Yüksek Derece (Highest degree)* ve 2015 yılında *Burun (Нос)* ödülü için kısa listeye alınan *Emeklilik (Пенсия)* adlı eserleri önemli bir yere sahiptir. Kitle edebiyatının yazarları, blogları okuru etkilemek amacıyla bir araç olarak özellikle kullanırlar. Bunlara örnek olarak B. Akunin'in *Hokku Gibi Fotoğraf (Фото как хокку)*, *Geçmiş Sevgi (Любовь к истории)*, *Dyatlov Grubunun İzinde (По следам группы Дятлова)*, S. Lukyanenko'nun *Taslak (Черновик)* vb. sayılabilir. İnternetin imkânları sayesinde edebiyatta tanınmayan ancak bloglarda adından söz ettiren yazarlar "büyük" basılı edebiyata dâhil olabilir: Marta Ketro, Slava Se, O. Lukas vd. Bu duruma verilebilecek bir diğer ve en güçlü örnek, yayınevlerinin romanını basmayı reddetmesinin ardından ücretsiz şekilde internete *Metro (Метро)* adlı kıyamet senaryosu kitabını koymasıyla edebiyat kariyeri başlayan D. Gluhosvki'dir. Gluhosvki'nin bu projesi son derece başarılı olur ve çok geçmeden önemli kitap serisi *Metro 2033 (Вселенная Метро 2033)* çıkar. *Alacakaranlık (Сумерка)*, *Gelecek (Будущее)*, önemli üçlemesi *Metro (Метро, 2005, 2009, 2015)* en çok satanlar listesine girer ve kitapları otuzdan fazla yabancı dile çevrilir (Abaşeva ve Maksimova, 2017, s. 104).*

Görüldüğü üzere blogların dünya kitap pazarını belirgin bir şekilde ele geçirmesi, sanatsal alanda ciddi bir teknolojik dönüşüme olanak verir. Üretim sürecinin metotları, yöntemleri ve mekanizmaları, kitap çoğaltımı, dağıtımı ve yayıncılık ürünlerinin kullanımı büyük ölçüde değişir. Eş zamanlı olarak yayın ürünlerinin durumu, nitelikleri, malzemeleri ve biçimleri de yeniden şekillenir. Sosyal ağların gün geçtikçe daha hızlı bir şekilde gelişmesi nedeniyle çağdaş dönem yayınevleri, kitapları potansiyel açıdan iyi satabilecek blog yazarlarını aramaya başlar. Bunun sonucunda blooktan farklı olarak çağdaş edebiyatta ve özellikle iletişimsel alanda yeni bir yazın türü olan "blogger edebiyatı" doğar. Bu yazın şekliyle blog dünyasında, yazardan okuyucuya giden yol daha da hızlanır. Bloggerların kaleme aldığı kitapların yazılmasıyla insanların onu okuma şansı bulması neredeyse aynı zamana denk gelir. Bunun nedeni, çoğu modern blog yazarının çeşitli bilgi alanlarında profesyonel

olmasıdır: tıp, psikoloji, spor, yemek pişirme, pedagoji, müzik, işletme ve daha fazlası. Yazar, kendi etrafında bir topluluk oluşturmayı başarabilirse kitap da doğru orantılı şekilde en çok satanlar arasına girecektir. Bu nedenle yazarın blog listesinde sahip olduğu takipçi sayısı, yayınevini önceliğinde bulunan en önemli unsurdur. Özellikle bir doktor, bir öğretmen, bir iş adamı, bir masal anlatıcısı, bir şair etrafında ne kadar kaliteli bir topluluk kurarsa kitapları da o derece satılır. Bu tür blog yazarlarının eserlerini yayımlamak, yalnızca zaten satın alan bir kitleye sahip oldukları için kârlı değil, aynı zamanda benzersiz bilgi ve deneyimi olmaları nedeniyle de faydalıdır. Rus bloggerlar tarafından yazılan birçok başarılı kitap örneği vardır. Bunlar arasında *Hormonların Valsi: Notlara Göre Kilo, Uyku, Seks, Güzellik ve Sağlık (Вальс Гормонов: вес, сон, секс, красота и здоровье как по нотам)* eseriyle Natalya Zubareva; *Kocanla Yatakta. Bir Metresin Notları (В постели с твоим мужем. Записки любовницы)* ve *Acı Çeken Orta Çağ (Страдающее средневековье)* eserleriyle Nika Nabokova; *İğrenç Sanat (Омерзительное искусство)* ve *Sanatta Kıyamet (Апокалипсис в искусстве)* yapıtlarıyla Sofya Bagdasarova; *Korkma, Pişir! (Не бойся, пеки!)* adlı yemek kitabıyla Angelina Sobol, *Şefkatli Anne VS Başarılı Kadın. Yeni Nesil Annelere Kurallar (Заботливая мама VS Успешная женщина. Правила мам нового поколения)* eseriyle Yelena Sajina, *Bloga Şükürler Olsun. Instagram'ı Fetheden Uzun Okumalar (Слава блогу. Лонгиды, покорившие инстаграм)* eseriyle Yevgeniy Fist, *Yolculuklarım. Önümüzdeki 10 Yıl (Мои путешествия. Следующие 10 лет)* adlı kitabıyla Fyodor Konyuhov, *Trenle: Vladivostok'tan Moskova'ya Yolculuk (На электричках: Путешествие из Владивостока в Москву)* eseriyle Alpina Pablişer vb. sayılabilir (Fyodorov, 2020, s. 45-46). Bu yazarlar içerisinde Olga Savelyeva önemli bir yere sahiptir.

4. McLuhan'ın Global Köyünden Portakallar. Bir Yetişkinin Dürüst Öyküsü'nü Okumak

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişimi ve gün geçtikçe daha yoğun bir şekilde kullanımı, modern dönem dünyasına büyük ölçüde damga vurur. Özellikle XX. yüzyılın son döneminde beliren bu teknolojiler, uluslararası ağ olarak nitelendirilen internet vasıtasıyla bireylerin gündelik yaşamına olağan bir şekilde dâhil olur. Çok kanallı ve insan-makine etkileşimine fırsat sunan bu yeni ortam, sayısız alana olduğu gibi edebiyata da yeni bir boyut kazandırır (Kartal, 2009, s. 38). Yukarıda da anlatıldığı gibi artık çok fazla ileti-

şimsel araç vasıtasıyla yeni yüzyılda edebiyat basılı çağdan dijital ortama hızla geçiş yapar. Burada akıllara bütünüyle Marshall McLuhan'ın global köy teorisi gelmektedir. Teknolojinin ilerlemesiyle artık iletişim sınırının ortadan kalkacağını ve en ücra köşelerdeki insanlara dahi ulaşmada güçlük çekilmeyeceğini savunan bilim insanının görüşleri, XXI. yüzyıl dünyasında özellikle bloglar yardımıyla büyük ölçüde karşılığını bulur. Edebiyatın basılı ortamdan dijital alana yönünü çevirdiği bu yeni dönemde, blog yazarları artık kendi edebiyatlarını oluşturarak sanatsal mecrada büyük ölçüde yeniliklere imza atarlar. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, blook ile blogger edebiyatının farkıdır. Bloglarda yayımlanan anlatılar üzerine kurulu yazın türü olan blooktan ziyade bu çalışmada, Rusya'da binlerce takipçisi olan bloggerların çeşitli alanlarda kaleme aldığı sanatsal kitaplarına dikkat çekmek hedeflenmiştir. Bu doğrultuda amaçlanan analiz, Marshall McLuhan'ın global köy teorisi temelinde ünlü Rus blogger Olga Savelyeva'nın *Portakallar. Bir Yetişkinin Dürüst Öyküsü* (Апельсинки. Честная история одного взросления) romanı çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

Popüler bir blogger olan Olga Savelyeva, aynı zamanda sosyal aktivist, influencer ve çok sayıda ödüllü eserin sahibi modern dönem Rus kadın yazarıdır. 1981 Moskova doğumlu bir yazar olan Savelyeva, on iki yıl boyunca devlet memurluğunda görev yapar. Yaşamı eğlenceli bir hale getirmek için çabalayan Savelyeva, binlerce kişinin takip ettiği bir blog kurar ve aynı zamanda sahip olduğu neşeli karakterini okurla paylaşmak için çeşitli kitaplar kaleme alır. *Seyahat Arkadaşı. İçinizi İstatacak Hayat Hikâyeleri* (Попутчица. Рассказы о жизни, которые согревают), *Şanslı. Aşk, Aile ve Kendinize Yolculuk Hakkında 80 Terapötik Hikâye* (Повезло. 80 терапевтических рассказов о любви, семье и пути к самому себе), *Yedinci. Pozitiflik Sıkıntısı Çekenler İçin Bir Mizah Sağanağı* (Седьмая. Ливень юмора для тех, кто в дефиците позитива), *YAŞARKEN. Hayatın En Zor Anlarını Yaşarken Nasıl Mutlu Kalınır* (ПРОЖИВАЯ. Как оставаться счастливым, проживая самые сложные моменты жизни), *Dağa İyi. Evrenden Sihirli Bir Tekme Bekleyenler İçin Motivasyon-Kitabı* (Лучше. Книга-мотиватор для тех, кто ждал волшебного пинка от Вселенной), *Dağa Kolay! İşler Plana Göre Gitmediğinde Hayatta Denge Nasıl Bulunur* (Легче! Как найти баланс в жизни, если всё идет не по плану), *Kötülyi. Siyah Şeridi Kalkışa Dönüştüren İlham Verici Hikâyeler* (ПлоХорошо. Окрыляющие рассказы, превращающие

черную полосу во взлетную), İki Çizme. Gerçek, İnanılmaz ve Dayanılmaz Aşk Hakkında Bir Kitap (Два сапога. Книга о настоящей, невероятной и несносной любви) adlı eserleri başlıca çalışmalarıdır. Bahsi geçen yapıtlarında yazar, yakın çevresindeki insanların başına gelen ilginç hikâyeleri paylaşır. Metinlerinde gözlemlerinin yerindeliği, güncelliği ve mizahı büyük ölçüde ön plandadır. Yaşamın sıradan ayrıntılarını son derece basit ve dürüst bir şekilde kaleme alan Savelyeva, çalışmalarında kendilerini ve kaderlerini arayan, hayal kurmayı öğrenen ve hayallerini gerçekleştiren, seven, acı çeken ve gülen en sıradan insanları konu edinir. Halen eşi ve çocuklarıyla Moskova'da yaşayan Olga Savelyeva, düzenli olarak motive edici dersler, stand-up'lar verir ve dünyanın dört bir yanındaki binlerce insanı ne olursa olsun yaşamaları, hayal etmeleri ve sevmeleri konusunda teşvik etmeye devam eder (<https://oz.by/people/more90122522.html>).

Olga Savelyeva'nın 2017 yılında Eksmo yayınevinden çıkan ve ilk kitabı olan Portakallar. Bir Yetişkinin Dürüst Öyküsü adlı eseri, yayımlanmasından kısa bir süre sonra yılın en çok satan kitapları listesine girer. Çalışmamız kapsamında odaklanacağımız bu eserde blogger kimliğiyle Savelyeva, kendi çocukluğunu ve yetişkinliğini anlatarak insanı merkeze alan edebiyatın verilerinden faydalanır. Diğer yandan yazarın bu eseri, McLuhan'ın global köy teorisinin birçok özelliğini içerisinde barındırır. McLuhan, bahsi geçen teorisinde yeni yüzyıla birlikte uzmanlaşmanın ortadan kalkacağını, herkesin hiç kimse olacağını savunur (Rigel, 2005, s. 45). Nitekim bakıldığında, insanların günlerini hoşça geçirmesi için kurduğu blogun Savelyeva'yı yeni dönemde bir edebiyat yazarına dönüştürmesi, McLuhan'ın söz konusu görüşünü ispatlar niteliktedir. Diğer taraftan internetin nitelikleri göz önünde bulundurulduğunda, muhataplar arasındaki fiziksel mesafenin iletişim için önemli bir rol oynamadığı, sadece mekân ve zamanın silinmediği, aynı zamanda kültürlerin, dünya görüşlerinin, geleneklerin ve değerlerin arasında da bir yakınlaşmanın olduğu görülür. Üstelik çevrimiçi bilgi paylaşımının gün geçtikçe daha da yaygınlaşması nedeniyle, insanlar artık dünyanın durumunu çok daha hızlı okuyabilir, paylaşabilir ve yanıt verebilir hale gelir. McLuhan, bu sürecin insanları başkalarının işlerine fütursuzca karışmaları için olanak tanıyacağına inanır. Elektronik araçlarla birbirleriyle iletişime geçen insanlar, sanki çok yakınlarmış, "aynı köyde" yaşıyorlarmış gibi mantık yürütür hale geleceklerdir. İsteyerek

ya da istemeyerek gördükleri ve duydukları her şey hakkında konuşacaklar, birbirlerinin hayatlarını giderek daha fazla işgal edeceklerdir. Bu iletişim biçimi, var olan kültürel bağlam içinde yeni bir sosyolojik yapı oluşturacaktır (Juçkov, 2015). Söz konusu durum, Olga Savelyeva'nın eserinde belirgin bir şekilde görülür. Yazar, eserinin giriş bölümünde bir defasında annesi hakkında kısa bir hikâye kaleme aldığını anlatır. Annesine sevgi, merhamet ve minnettarlığın olmadığı bu öyküsünü kısa bir süre sonra bloğunda yayımlayan yazar, takipçilerinin nabzını ölçmek ister. Postu kaldırma konusunda kararından vazgeçmemek için de telefonunu kapatır ve beklemeye koyulur. Bu esnada bloggerlık kariyerinin artık sonuna geldiğini düşünen Savelyeva, yatmadan önce telefonunu açtığında hiç beklemediği bir tepkiyle karşılaşır. Takipçileri tek yürek olmuş ve onunla aynı duyguları paylaştıklarını gösteren yorumlarını öykünün altına sıralamışlardır. İzleyici kitlesinden elde ettiği bu derin ve geniş yankı, Savelyeva'nın uzun süredir hayalini kurduğu kitap yazma düşüncesini devreye sokmasına güçlü bir dayanak olur. Buradan, bir yazara dönüşümünde bloğunun ve takipçilerinin büyük ölçüde etkili olduğu açıkça gözlemlenen Olga Savelyeva'nın söz konusu anlatımı, McLuhan'ın öncesinde tanışmayan insanların internet aracılığıyla birbirlerinin yaşamında nasıl dönüm noktalarına yol açabileceklerine dair görüşünü doğrudan destekleyen bir örnek olarak ön plana çıkar.

Bloggerların sayfalarında kullandıkları dile ve üsluba bakıldığında ne derece eğlendirici, sade ve metaforik olmaktan uzak olduğu görülür. Nitekim Savelyeva'nın eseri de incelendiğinde bu yazım şeklini bütünüyle uyguladığı gözlemlenir. Yapıtın daha ilk satırlarından itibaren adeta bir serüvene kapılacağı hissedilen okur, Savelyeva'nın bloğunda kullandığı akıcı dile hemen adapte olur. Bir sosyal medya aktivistinden aniden edebiyat yazarına evrilen Savelyeva, yapıtının tanımını şu sözlerle yapar:

İlk bakışta bu sadece bir hikâye derlemesi. Bunlar, her yerde okunabilecek bağımsız ve özerk hikâyeler. Ama aslında bunlar sadece hikâyeler değil. Her biri, adım. Ve tüm bu adımlar çocukluktan yetişkinliğe çıkıyor. Bu, okuyucunun gözü önünde yetişkin bir kadına dönüşecek olan küçük bir kızın hayatının merdivenidir... Bu hayat hikâyesi sizi kesinlikle kayıtsız bırakmayacak ve kalbinizde yankılanacak (Savelyeva, 2017, s. 4).

İnternetin zaman ve mekân sınırını ortadan kaldırması ve bu noktada aslında McLuhan'ın cisimleşen öngörüsünün tanımı, Savelyeva'nın sözlerinde birebir yansımaları bulur. Yeryüzünün her köşesinden insana seslenen bu ifadelerde eserin merkezinde okurun yer alacağına yankılanması, McLuhan'ın internet yardımıyla dünya görüşlerinin, geleneklerin, kültürlerin ve değerlerin bir araya geleceği savını büyük ölçüde doğrular niteliktedir. McLuhan, bu durumu şöyle açıklar: "*Önce biz teknolojiyi şekillendiriyoruz, sonra ise o bizi*" (Akt: Asabina, 2014, s. 41). Zira edebiyatın hümanist yönünün teknolojiyle birleşimiyle daha da güçlendiğinin bir göstergesi olan yapıtta, yazarın da eserde dile getirdiği üzere her insanın kendisinden bir parça bulması son derece olağandır.

McLuhan, global köy teorisini açıklarken, basılı kitapların dijital dünya ile birlikte etkisini yitireceğini öne sürer. Hatta bu nedenle kendi döneminin saygın bilim insanlarının yoğun eleştirisine maruz kalır. McLuhan'ın bu görüşünü Olga Savelyeva eserinde adeta şu sözlerle açıklar: "*Anladım ki insanlar metinleri okumuyor, onlar anlatımın üzerinden ilerlediği duygularla ilgileniyorlar. Bu yüzden ilk kitabım, hayatımda en güçlü duyguları uyandıran bir şey hakkında olmalı*" (Savelyeva, 2017, s. 11). Bu ifadelerden, modern dönem Rus toplumunda insanların edebiyat anlamındaki tercihlerinin de ne derece değiştiği, bireylerin sözcüklerden çok hislere önem verdiği ortaya çıkar. Buradan da McLuhan'ın global köyleşen yeni dünyada vurguladığı gibi insanların bireyselleşmeden dolayı nasıl yalnızlaştığı ve duygusal dünyalarında doyuma ulaşamamaları nedeniyle onlara hislerini anımsatan araçlara yoğun bir şekilde yöneldikleri sonucuna varılabilir.

Bloglar yardımıyla dünyanın daha da küçülmesi ve insanların yeryüzünün her noktasına saniyeler içinde ulaşabilmesi sonucunda günümüz araştırmalarına bakıldığında insan sorunlarının, duygularının, düşüncelerinin ve kültürlerin aslında ne kadar benzer olduğu anlaşılabilir. Nitekim McLuhan'ın günümüzde gerçekleşen kehaneti olan bu global köyde de insanların paylaşım yapma ve empati kurma dereceleri bir hayli yükselir. Zira Savelyeva'nın eserinin girişinde de tanımladığı gibi başkahraman olarak bizzat kendisinin başından geçenler, okurda güçlü bir yankı uyandırır. Yazar, çocukluğundan yetişkinliğe geçiş dönemini öylesine dürüst, içten ve doğal bir şekilde kaleme alır ki yaşananlar adeta geçmişten bugüne taşınarak bir film şeridi gibi oku-

run gözü önünde canlanır. Eserin merkezinde aile olamamanın verdiği acıyla kıvranan küçük bir kız çocuğunun trajik kaderini oluşturan ebeveyn sorunsalı yer alır. Küreselleşen dünyada insanların içerisine çekildiği yalnızlık ve bireyselleşme, Olga'nın henüz doğduğu andan itibaren hissettiği en güçlü olgular olur. Ancak yazar, korkunç çocukluğunu ve talihsiz yaşantısının peşinden sürüklenişini çalışmasında belirli bir sıra takip etmeden parçalı bir anlatımla sunar. Eserin ilk sayfaları onun yetişkinlik dönemiyle açılış yaparken bir sonraki bölümde aniden altı yaşında bir kız çocuğu olduğu döneme geçebilir. Ancak bölümler arasındaki geçişler son derece uyumludur. Bu nedenle okurda herhangi bir karşıt his uyanmadan anlatılanlar aksine çok daha çarpıcı ve etkili bir şekilde okurun duygularına entegre edilir.

Olga, ilk kez *Benim Günüm (Мой день)* başlıklı bölümde yetişkin kimliğiyle okurun karşısına çıkar. Henüz yeni doğum yapmış olan Olga, gecenin ilerleyen bir saatinde annesini arayıp doğumundan onu haberdar ettiğinde muhatabından aldığı cevap son derece dikkate değerdir. Torunu olacağı mutluluğunu bir an bile yaşamadan kendisinden ve hastalıklarından bahseden anne, Olga'da derin bir üzüntü oluşturur. Annesinin kendisine karşı daima bu tutumda olduğundan bahseden Olga, yine de onu suçlamak yerine bu davranışını onun çocukluğunda aklar. Nitekim anneanesi de geçim derdine düşmekten çocuklarına sevgi ve şefkat göstermekte yetersiz kalmıştır. Annesini de böyle bir ortamın çıktısı olarak karşılayan Olga, onun eksikliklerini kendince bulduğu bahanelerle örtmeye çalışır. Böylelikle benzer bir çocukluk ve yetişkinlik geçiren insanları, annesine karşı nefret söylemi kullanarak kin ve öfkeyle doldurmak yerine, onlara empati kurmayı aşılıyarak bireye karşısındaki insana daha anlayışlı ve farklı pencereden bakabilmenin yollarını gösterir. Nitekim bloglar, insanı merkeze alır. Bu nedenle burada paylaşılan her tema, insana yöneliktir. Zira bloglarında da daima insanlara olumlu mesajlar vermeye çalışan Savelyeva, bunu eserinde de benzer olay anlatımlarında adım adım işler. Fakat ilk bakışta Olga, her daim annesiyle çatışan ve fikir ayrılığında olan biri olarak ön plana çıkar. Ancak burada asi ve anlaşılması zor bir genç kadından söz etmek mümkün değildir. Çünkü ailesiyle doğduğundan itibaren kuramadığı iletişimden dolayı çoğunlukla kendisini yetersiz hisseder ve hatta zihnini kendisinde bir şeylerin yolunda olmadığı düşüncesinden alıkoymaz. Bu noktada durmadan annesini, arkadaşlarının anneleriyle karşılaş-

tırır. Bir kız çocuğunun dünyasında belirleyici role sahip olan anne modeli, Savelyeva'nın hafızasında ise şu şekilde cisimleşir: "Anne, şarkılarda söylenmesine ve kitaplarda yazılmasına rağmen her zaman hayattaki en yakın ve en önemli kişi değildir" (Savelyeva, 2017, s. 10).

McLuhan'ın teorisinde mekân tanımlaması olarak köyü kullanmasının nedeni, köylerde herhangi bir akrabalığı olmayan insanların bir arada yaşayabilmesi ve buralarda birbirlerinin yaşantılarının en ücra köşelerine daha yakından bakabilme imkânı bulabilmelerinden dolayı söz konusu yerlerin yapısal özelliğinin savına uygun düşmesidir. Nitekim bloglar da bir internet bilişim ortamı olmasından kaynaklı olarak her ne kadar sınırsız görünse de çevrimiçi alana dahil olunmasıyla öncesinde tanışmayan insanların etkileşime girmesi sonucu kendisine görünmez çizgiler çeker. Bununla birlikte, sayfanın sahibinin paylaşımlarından yola çıkarak takipçilerin yorumlarıyla en mahrem duyguların dahi açığa çıkabilmesi neticesinde insanların birbirleri hakkında duygu ve düşüncelere sahip olabilmesi, blogların global köy tanımını güçlü bir şekilde karşıladığı görülmektedir. Ana dayanak noktası blog olan Savelyeva'nın eserine de bakıldığında yazarın en gizli yaşamının nasıl can bulduğu ve takipçileriyle çocukluktan itibaren benliğinde hissettiği kayıpları ve uçurumları nasıl kolaylıkla paylaşabildiği görülmektedir. Zira *Portakallar. Bir Yetişkinin Dürüst Öyküsü* eseri, annesi tarafından manen terk edilen Oleçka'nın yetişkin Olga'ya dönüşüşünü ve her bir hikâyeyle kadın kahramanın ailesini affetmeyi öğrenişini çarpıcı bir şekilde işleyen önemli bir eserdir: "Sizi adımlarımda bana eşlik etmeye, sizi bu yolculuğa davet ediyorum" (Savelyeva, 2017, s. 14).

Eserin ayrıntılarına inildiğinde adeta McLuhan'ın örneklem olarak faydalandığı köy yaşantısının detayları daha da çeşitlenir. Okur, Savelyeva'nın anlatımıyla esere daha fazla nüfuz ederek kahramanın hayat hikâyesinden benlik çözümlemelerine kadar derinden bir yolculuğa çıkar. Olga, on bir aylıkken annesi ve babasının onu büyükannesi ve büyükbabasına terk etmesiyle ruhunda ailesine yönelik sonsuz bir boşlukla büyüyen küçük bir kız çocuğu olarak eserin ilerleyen sayfalarında okurun karşısında ete kemiğe bürünür. Olga, annesinden ayrı, onun sevgisinden yoksun, büyükanne ve dedesinin gözetimi altında büyüyen bir çocukluk geçirir. Annesi vicdanını rahatlatmak için arada Olga'ya hediyeler göndermektedir. Bu hediyelerde anne sevgisi arayan Olga, bir gün yine onunla telefonda konuşurken ondan hediyesinin

içerisinde kendisi için konmuş paradan haberdar olur. Telefonda fısıltıyla annesinden öğrendiği bu sırrı büyükannesine söylemek istemeyen Olga'nın sözü konusu davranışı gerçekleştirmesinin altında bir gün ailesiyle Moskova'da birlikte yaşama umudu yatar. Anne ve baba sevgisinden son derece uzak büyüyen Olga, yaz aylarını çok sever. Ancak bu sevgi, her insandaki gibi mevsimsel nedenler dolayısıyla değil, anne ya da babasının bu zamanda onu ziyarete gelmesi sebebiyledir. İçkiye düşkünlüğünden babasının evi geçindirememesi, annesinin evin tüm sorumluluklarını yüklenmesi neticesinde bunun acısını evlatlarından çıkarmaları, Olga'nın çocukluğuna çok pahalıya patlar. Çünkü aile özlemiyle her daim kıvranan küçük kız, onu anlamayan, duygularını paylaşmayan büyükannesi ve dedesiyle buruk ve yoksun bir benlik gelişimi içerisinde sürüklenmektedir.

Çocukluğu travmalarla dolu olan Olga, daima cezalandırıldığından ve hiçbir zaman kendisine kulak verilmediğinden yakını, neden bunları yaşadığını da yaşamı boyunca anlamlandıramaz: *"Kimse beni dinlemiyordu. Önceden, çocukları dinlemek genellikle alışılmış bir şey değildi. Onları sadece yetiştirirlerdi"* (Savelyeva, 2017, s. 29). Ancak buradaki yetiştirmek fiili, ona göre beslemek, büyütmek ve çocuğun istediği her şeyi yasaklamak anlamına gelir. Buradan da anlaşıldığı gibi Olga, istekleri önemsenmeyen ve onlara aldırış edilmeyen, bu nedenle kendine güveni olmayan bir çocuk olarak yetiştirilir: *"annenin gözünden kendime bakıp annemin kafasıyla düşündüğüm için kendimi tanımyordum"* (Savelyeva, 2017, s. 59) sözlerinden daima annesinin yaşamını yönlendirdiğini anlamak mümkündür. Diğer yandan büyükannesiyile ilişkisinde de durum aynıdır. Hiçbir zaman istekleri sorulmayan küçük kız için planlanan, yalnızca okuldan sonraki boş zamanını doldurmasıdır: *"Kimse bana fikrimi sormaz ve "ister misin?" diye sormazdı. Benim adıma karar verirlerdi 'İstiyor'"* (Savelyeva, 2017, s. 119). Buna özel ve şahsi tercihleri de dâhildir. Peynir sevmediğini söylediği bir günde annesinin yine hastalığını kalkan olarak kullanması, Olga'da büyük vicdani sorumluluk oluşturur: *"Görünüşe göre kendi fikrinize sahip olmanın bedeli büyük, zor ve acı verici. Ve bazen kendi annene karşı gerçek bir suç"* (Savelyeva, 2017, s. 60). Ancak büyüdükçe Olga, duygularının ve düşüncelerinin ona verdiği sinyalleri fark eder ve bunlara kulak kesilir. Artık kendi düşüncelerini savunma güdüsüne karşı koyamaz ve hatta on sekiz yaşına geldiğinde annesine karşı ilk itirazı, evleneceği adam konusundaki ısrarı

olur. Annesinin tüm karşı çıkmalarına rağmen yanlış olma pahasına kararında direten Olga, aslında bunu kendisi için yapar. Bir diğer ifadeyle kendisi için kendisini feda eder.

İletişimin başat unsuru olan yalınlık, eserde kendi aralarında düzensiz olsa da birbirleriyle uyumsuz olmayan zamansal geçişlerle ön plana çıkar. McLuhan'ın faydalandığı sade ve doğal bir yaşamın hüküm sürdüğü köy benzetmesi eserde bu noktada karşılığını bulur. Yapıtın üslubunun basit ve anlatımın akıcı olması okurun yazara empati duymasını sağlayan ana özellikler olur. Olga, eşiyile evlilik sürecinde annesi ile olan çatışmalarından, bir anda artık yedi yaşına gelen oğluyula dışarıda yemek yediği bir anısına giderken oradan da aniden kendisinin yedinci yaşında başından geçen olaylara dönebilir. Olga, romanında annesinin hatalarını ve eksikliklerini yaşadıkları olaylar çerçevesinde gün yüzüne çıkarırken diğer yandan da bu deneyimlerinden çıkardığı dersleri kendi anneliğinde tekrarlamaz. Örneğin küçüklüğünde zorla ona peynir alıp yedirmeye çalışan annesine karşılık kendisi oğluna dışarıda yemeğini seçme özgürlüğü verir. Yine bir gün dışarı çıktıklarında oğlunun su birikintisine atladığını gören kadının onu sert bir şekilde uarması üzerine çocuğuna başına geleceklerden önce olabilecekleri anlatacağını ancak en nihayetinde kararı onun iradesine bırakacağını dile getirir. Çünkü Olga, kendi çocukluğundan yola çıkarak şöyle bir sonuca ulaşır: "*Şiddet korku üzerine inşa edilmiş bir otoritedir. Ben ise otoritemi saygı üzerine inşa etmek istiyorum*" (Savelyeva, 2017, s. 89).

Eserin sonuna geldiğinde blogger kimliğini bütünüyle yansıtan Savelyeva, annesinin kötü anneliğinden kendisine ideal bir anne kimliği oluşturur. Yapıtını artık bir yetişkin olarak bitiren Olga, büyüüşünün fizikselde ziyade ruhen oluşundan dem vurur. Buradan itibaren önemli mesajlarını sıralayan yazar, kimsenin ideal olmak zorunda olmadığını, herkesin tüm varlığı ve özellikleriyle kabul edilmesi gerektiğini vurgular. Başkalarını severek ve onların hatalarını kabul ederek aslında insanın kendisini sevdiğini söyleyen yazar, okurun da bu pencereden bakması gerektiğini savunur. Kendi yaşam öyküsünden yola çıkarak okura olumlamalarını ileten yazar, peşin hükümlü, ön yargılı olunmaması yönünde ifadeler kullanarak kişinin önündeki yolu kendisinin belirleyeceğini dile getirir. Son noktada adeta McLuhan'ın global köyüne

atıfta bulunan Savelyeva, aslında devasa bir evrenin küçük bir köyündeymiş gibi huzurla, mutlulukla ve barış içinde yaşanılabileceğini dile getirir.

Sonuç

Teknolojik gelişmelerin doruk noktasına çıktığı XX. yüzyılın başlangıç döneminde özellikle iletişim alanında görülen geniş ölçekli ilerlemeler, gelecek dönemlere dair çok sayıda tezin, savın ve teorinin ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Bunlar içerisinde Marshall McLuhan'ın "global köy" teorisi önemli bir yere sahiptir. İnsanlık geçmişini çeşitli dönemlere ayıran McLuhan, ilk dönem olan basın çağına, geline yeni dönemle birlikte yerini elektrik, bir diğer ifadeyle global bir köye bırakacağını savunur. Bilim insanı tarafından öne sürülen bu yeni dönemde insan katılımı iletişimde ön plana çıkacak, böylelikle yalnızca iletişim kurma şekillerinde değil, aynı zamanda insanlar arasındaki tüm ilişkilerde de köklü değişiklikler yaşanacaktır. McLuhan'ın bu gelecek senaryosunun, günümüz koşullarına bakıldığında tam anlamıyla karşılığını bulduğu görülmektedir. Bu çalışmada da ayrıntılı bir şekilde yansıtıldığı üzere söz konusu yeni düzende özellikle kitle iletişim araçlarının yardımıyla dünya son derece küçülmüş ve birbirine bağlanmıştır. Böylelikle insanlar daha hızlı bir şekilde bir araya gelme imkânı yakalamış, zaman ve mekân sınırlaması ortadan kalkmıştır. Gazete ve dergi gibi yazılı basın ile televizyon, radyo, internet gibi elektronik bilgi kaynaklarının tamamına verilen isim olan kitle iletişim araçlarının hâkim olduğu çok kanallı bu yeni yaşam şekli, pek çok alanda olduğu gibi edebiyata da hızla kanalize olmuştur.

Günümüzde özellikle bloglar aracılığıyla edebiyat, tıpkı McLuhan'ın öngördüğü gibi basılı ortamdaki dijital ortama hızla geçiş yaparak daha fazla insanı interaktif bir şekilde sanatsal alanına dâhil etmiş ve hala da devam etmektedir. Dünyadaki gelişmelerin paylaşım ağı olan bloglarda her türden bilgiye ulaşmak mümkündür. İnsanların hoşça vakit geçirmesi için bazı kişilerin başvurduğu bu yeni iletişim dili, zamanla kendi içerisinde iki önemli edebiyat türü oluşturur. Bunlardan ilki, bloglarında kaleme aldıkları kısa metinleri paylaşan bloggerların yürüttüğü blook edebiyatı, diğeri ise bu bloggerların sanatsal anlamda yazdıkları ve basımını yaptıkları edebiyatlarıdır. Bu çalışmada ikinci türden edebiyat ele alınmıştır. XXI. yüzyılın popüler bloggerlarından Olga Savelyeva'nın *Portakallar. Bir Yetişkinin Dürüst Öyküsü* eseri, bir

yandan günümüz Rus blog nesrine güçlü bir örnek teşkil etmesi diğer yandan da McLuhan'ın global köy teorisini gerçekleştirmesi açısından ayırt edici bir özelliğe sahiptir. McLuhan'ın önemli savının doğrudan resimleştiği bu eserde, yazarın yapıtını kaleme alış süreci takipçilerinin tepkileri sonucunda şekillenir. Dünyanın her noktasından insanın yorum yapabildiği mecra olan blogunda hiç tanımadığı insanlardan elde ettiği yankıyla eserine karar veren Savelyeva, analizde de görüldüğü üzere McLuhan'ın kehanetine pek çok noktada uygun düşen noktalara yer verir. Çocukluğundan yetişkinliğine geçiş sürecini izleyicilerinin desteğini arkasına alarak annesine rağmen son derece cesurca anlatan yazar, çağdaş Rus toplumunda benzer bloggerların eserlerine de ışık tutarak yapıtların içerikleri açısından önemli ipuçları verir. Bu anlamda edebiyatın farklı bir çehreye büründüğünün çok açık bir şekilde gözlemlendiği bu yeni yazın şekli, McLuhan'ın global köyleşen dünya kehanetini gerçekleştirmesi, yansıtması ve cisimleştirmesi açısından son derece güçlü bir örnek teşkil etmektedir.

Kaynakça

- Abaşeva, M. P. ve Maksimova, T. O. (2017). Blog-literatura kak fenomen: Opıtı Yevgeniya Grişkovtsa. Vestnik Permskogo universiteta, *Rossiyskaya i zarubejnaya filologiya*, 9(4), 103-112. <https://www.readcube.com/articles/10.17072%2F2037-6681-2017-4-103-112>
- Asabina, T. Y. (2014). Globalnaya derevnya M. Maklyuena kak kontseptualnaya model sovremennoy sotsiodinamiki. *Filosofiya i sotsialnyye nauki*, (2), 39-42. <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/103130/1/39-42.pdf>
- Atalay, G. E. (2018). Dijital Çağda Marshall McLuhan'ı Yeniden Düşünmek: Bir Uzantı ve Ampütasyon Olarak Yeni Medya Teknolojileri. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 4(6), 27-48. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/525930>
- Balakay, A. (2019). Reçevaya harakteristika sovremennogo blogera (na materiale blogerov-vışivalşçits rossiyskogo videohostinga youtube), *Przełąd Wschodnoeuropski*, X(2), 293-303. http://www.uwm.edu.pl/cbew/2019-10-2/24_Balakay.pdf

- Biryukova, Y. A. (2014). İnternet-kommunikatsiya kak sredstvo mejkulturnogo obşeniya: janroviye i yazikoviyе osobennosti. *Language. Philology. Culture*, (6), 75-98. <http://publishing-vak.ru/file/archive-philology-2014-6/5-biryukova.pdf>
- Çelik Varol, M. ve Varol, E. (2019). Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan'a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 5(1), 137-158. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/744648>
- Çevtayeva, L. N. (2014). Kulturno-informatsionnoye vzaimodeystviye polzovateley seti internet. *Sovremenniyе problemu nauki i obrazovaniya*, (4). <https://s.science-education.ru/pdf/2014/4/307.pdf>
- Drujinin, A. M. (2018). *Mediakompetentsii Bloggerov: Realnost VS Ojidaniy. Mass-Media. Deystvitelnost. Literatura* (Red. Ye. N. Brizglovaya ve İ. Ye. İvanova). Tver: Tverskoy gosudarstvennoy universitet, Kafedra jurnalistiki, reklamı i svyazey c obşestvennostyu, 45-49. <https://elibrary.ru/item.asp?id=32697613>
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk.
- Erken, F. (2017). Dijital Medya Çağında McLuhan: Sıcak/Soğuk Araçlara İlişkin Güncel Bir Revizyon. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 25(3), 44-53. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1505489>
- Fatkullina, F. G. ve Habirov, R. R. (2015). Mediatekst v sovremennom kommunikativnom prostranstve. *Sovremenniyе problemu nauki i obrazovaniya*, 1(1). <https://s.science-education.ru/pdf/2015/1/892.pdf>
- Frolova, A. S. ve Uvarova, S. A. (2021). Literaturniy blogger kak zakonodatel çitatelskoy modi v srede gorodskoy studençeskoy molodyoji. Uçyoniyе zapiski (Altayskaya gosudarstvennaya akademiya kulturi i iskusstv). *Nauçnyy jurnal*, 1(27), 64-71. <https://cyberleninka.ru/article/n/literaturnyy-blogger-kak-zakonodatel-chitatelskoy-mody-v-srede-gorodskoy-studencheskoy-molodyozhi>

- Fyodorov, A. (2020). Ot bloga k knizhnoy industrii. Novyye trendy i literaturnyye initsiativy. *PATSHALY&Y.QZ*, (2), 40-47. <https://publications.hse.ru/pubs/share/direct/461127376.pdf>
- Georgiadou, E. (2002). McLuhan's Global Village and the Internet. *Proceedings of the 2nd International Conference on Typography and Visual Communication* içinde, Greece: Thessaloniki, 91-103. [https://C:/Users/slhye/Downloads/masterthesis%20\(2\).pdf](https://C:/Users/slhye/Downloads/masterthesis%20(2).pdf)
- Gerasimova, D. V. (2016). İnternet i yivo vliyaniye. *Mejdunarodnyy jurnal prik-ladnuh i fundamentalnih issledovaniy*, 11(4), 649-651. <https://s.applied-research.ru/pdf/2016/11-4/10618.pdf>
- Gibson, T. ve Murray, S. J. (2012). *Global Village. Encyclopedia Entry In Encyclopedia Of Media And Communication*. North America: University of Toronto Press.
- Grin, N. V. (2013). İnternet kak sredstvo obuçeniya. *Uspehi sovremennogo yestestvoznaniya*, (5), 59-61. <https://s.natural-sciences.ru/pdf/2013/5/33.pdf>
- Juçkov, Y. (2015). Globalnaya derevnya ili tendentsii razvitiya globalnoy seti. *Materialı VII mejdunarodnoy studençeskoj elektronnoy nauçnoy konferentsii, 'Studençeskiy nauçniy forum'* içinde. <https://files.scienceforum.ru/pdf/2015/14938.pdf>
- Kartal, E. (2009). Edebiyat ve İnternet: Matbudan Sanala; Görüş, Düşünce ve Tartışmalar. *International Congress Of Comparative Literature And The Teaching Of Literature And Language: We Speak The Same Culture- Congress Proceedings* içinde, Ankara: Gazi University Publishing.
- Konyuhova, T. V. (2005). Vliyaniye SMİ na massovoye soznaniye v informatsionnom obşçestve. *Fundamentalniye issledovaniya*, (3), 71-72. <https://s.fundamental-research.ru/pdf/2005/3/49.pdf>
- Lina, S. (2017). Blogoliteratura kak novaya literaturnaya forma i izdatelskaya strategiya. *Prepodavatel XXI vek*, (2-2), 369-376. <https://cyberleninka.ru/article/n/blogoliteratura-kak-novaya-literaturnaya-forma-i-izdatelskaya-strategiya>

- Lunegova, D. (2017). Znaçimost SMİ v sovremennom obščestve. *Ekonomika i obščestvoznaniye, start v nauke*, (3), 137-140. <https://s.science-start.ru/pdf/2017/3/652.pdf>
- McLuhan, M. ve Powers, B. R. (1988). *Global Köy. 21. Yüzyılda Yeryüzü Yaşamında ve Medyada Meydana Gelecek Dönüşümler* (Çev. Bahar Öcal Düzgören). İstanbul: Scala Yayıncılık.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding Media, The Extensions Of Man*. London: Routledge.
- Muha, A. V. ve Kihtan, V. V. (2014). Blogi i SMİ: shodstva i razliçiya. *Mejdunarodniy studençeskiy nauçniy vestnik*, (1). <https://s.eduherald.ru/pdf/2014/1/11814.pdf>
- Nebikov, İ. A. ve Yefimov, Y. G. (2012). Blogi kak vid sotsialnıh internet-setey (sotsialniye aspektı). *Vestnik gosudarstvennogo universiteta*, 2(17), 119-124. <https://volsu.ru/struct/generalservices/publish/vestniki/lastmagazine/ser-7-philosophy-2-17-.pdf>
- Ocaklı, A. (2017). *Marshall McLuhan'ın Hayatı ve İletişim Kuramı*. Erişim tarihi: 10 Ocak 2023, <http://ahmetocakli.blogspot.com/2017/07/marshallmcluhan-20inci-yuzylın-en-onemli.html>
- Petrosyan, V. G. (2014). Blogi: SMİ ili platforma svobodnogo virajeniya. *Fundamentalniye i prikladniye issledovaniya v sovremennom mire*, 1(5), 134-137. [http://ysu.am/files\(2\).pdf](http://ysu.am/files(2).pdf)
- Popova, M. (2012). *İstoriya SMİ v Rossii: ot sovetского k sovremennomu etapu*, Erişim tarihi: 12.03.2023, https://core.ac.uk/display/38638507?utm_source=pdf&utm_medium=banner&utm_campaign=pdf-decoration-v1
- Rigel, N. (Ed.). (2005). *21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar*. İstanbul: Su Yayınevi.
- Savelyeva, O. (2017). *Apelsinki. Çestnaya istoriya odnogo vzrosleniya*. Moskva: "E".

- Şulunova, O. V. ve Bogdanova, V. S. (2019). Blog kak kanal literaturnogo tvorçestva kitayskoy molodyoji. *Global & Regional Research*, 1(1), 124-127. https://www.elibrary.ru/download/elibrary_38547940_87796609.pdf
- Vorobyova, İ. S. (2022). Rol i mesto knijnih blogov v populyarizatsii sovremennoy zarubejnoj literaturı. *Sovremennaya nauka: Aktualniye voprosı, dostijeniya i innovatsii. Sbornik statyey XXV Mejdunarodnoy naučno-praktičeskoy konferentsii içinde*, Penza: İzd. Nauka i Prosveşçeniye (İP Gul-yayev G. Yu.). https://www.elibrary.ru/download/elibrary_48422476_46471536.pdf
- Yaylagül, L. (2006). *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot Yayınları. <https://oz.by/people/more90122522.html>, Erişim tarihi: 30 Aralık 2022